

Lättläst sammanfattning

Det här är vårt uppdrag

Vårt uppdrag är att ta reda på om vårt valsysteem behöver fungera bättre.

Med valsysteem menar vi hur man röstar och hur rösterna räknas i allmänna val.

Till allmänna val räknas val till riksdag, region och kommun.

Vart fjärde år är det val och då röstar svenska folket. Då väljer vi vilka partier och personer vi vill ska styra i riksdagen, regionen och kommunen.

EU-valet räknas också som allmänt val. EU-valet sker vart femte år. Då väljer vi vilka svenska politiker som ska jobba i Europaparlamentet.

I Europaparlamentet beslutar politikerna om saker som rör alla länder som är med i EU.

För att se om valsystemet kan bli bättre har vi undersökt flera viktiga saker.

Vi har undersökt

- vem som ska ha ansvar för säkerhetsfrågor vid val
- om vi ska ha en rutin för att rapportera om någonting händer vid röstning och rösträkning

- om vi behöver regler för valobservatörer.

En valobservatör är en person som bevakar ett val för att se om valreglerna följs. De skriver oftast en rapport om vad de sett.

Vi har också funderat på

- hur det kan bli lättare för väljare som har svårt att rösta
- hur väljare som är blinda eller har en synnedsättning ska kunna rösta utan hjälp
- hur det kan bli enklare för svenskar som bor i utlandet att rösta.

Vi har också funderat på

- om reglerna för väljare att kunna klaga på val behöver bli tydligare
- hur vi ska kunna hålla val om det händer allvarliga saker, till exempel en pandemi eller naturkatastrof
- hur kommunerna kan hitta tillräckligt många personer som kan jobba med val
- om Valmyndigheten ska kunna skicka röstkortet digitalt.

Valmyndigheten är en av de myndigheter som ansvarar för våra val.

Våra förslag om säkerhet

Här kan du läsa om våra olika förslag som handlar om säkerhet vid våra val.

Valmyndigheten ska samordna valadministrationens säkerhetsfrågor

Det finns flera myndigheter som har ansvar för att valen är säkra.

Ansvar är utspritt på alla myndigheter som ingår i valadministrationen.

I valadministrationen ingår

- Valmyndigheten
- alla länsstyrelser (21 stycken)
- alla kommuner (290 stycken)
- vissa svenska ambassader och konsulat i utlandet (cirka 200 stycken).

Varje myndighet som ingår i valadministrationen har eget ansvar för att valen sker på ett säkert sätt.

Vi tycker att det finns en risk med att ansvaret är utspritt på många.

Därför föreslår vi att Valmyndigheten ska samordna valadministrationens säkerhetsfrågor.

Det finns också andra myndigheter som arbetar med säkerheten vid ett val.

Det är till exempel

- Polismyndigheten
- Säkerhetspolisen
- Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
- Myndigheten för psykologiskt försvar.

Vi föreslår att det ska finnas regler för hur de ska samarbeta med Valmyndigheten.

Vi föreslår också att det ska bli ett nytt kapitel i vallagen. Här ska det finnas regler kring hur myndigheterna ska arbeta med säkerheten.

För att samarbeta på ett bra sätt behöver myndigheterna också dela med sig av information till varandra.

Det har hittills fungerat ganska bra. Men det finns problem med att dela med sig av all information. Om informationen är hemlig får myndigheterna inte dela den med varandra.

Efter det allmänna valet 2022 vill vi ta reda på hur det har gått för myndigheterna att dela information med varandra.

Efter det kan regeringen bestämma om det finns några problem. Då kan regeringen också bestämma om vi behöver ändra reglerna för hur myndigheterna kan dela information.

Valmyndigheten ska ta fram rutiner för att rapportera incidenter

Alla som ingår i valadministrationen behöver rapportera om det händer en incident vid ett val. En incident är en händelse som bryter mot reglerna för hur vi genomför våra val.

Det kan till exempel vara

- om någon inte följer reglerna för val
- om någon hindrar röstningen
- om det blivit fel i något system

- om det händer en naturhändelse.

Men i Sverige har vi inga regler som säger att valadministrationen måste rapportera sådana händelser.

Det vill vi ändra på.
Därför föreslår vi att valadministrationen måste rapportera om något händer vid ett val.

Vi föreslår också att

- Valmyndigheten ska ta emot alla rapporter om vad som hänt
- Valmyndigheten ska ta fram rutiner för hur rapporteringen ska gå till
- allmänheten ska kunna rapportera klagomål, synpunkter och ge förslag på förbättringar.

Tydligare regler när väljare skickar in ett överklagande

Om du tycker att något har gått fel till vid röstningen eller räkningen av röster kan du överklaga valet.

Att överklaga valet betyder att du vill att valet ska göras om, eller att rösterna ska räknas en gång till. Om du vill överklaga ett val skickar du in en anmälan till Valprovsningsnämnden.

Valprovsningsnämnden undersöker om något har blivit fel vid ett val.

Du behöver ha rösträtt för att göra en anmälan till Valprovsningsnämnden.

Efter riksdagsvalet 2018 kom det totalt in 504 anmälningar. Det är en stor ökning från tidigare val. Det var svårt för Valprövningsnämnden att undersöka flera av dessa anmälningar. Det berodde på att anmälningarna saknade viktiga uppgifter.

Därför behöver det finnas tydligare regler för hur anmälningar ska gå till. Valprövningsnämnden behöver också kunna kontakta de personer som har gjort en anmälan.

Därför föreslår vi

- att det ska finnas tydligare information för hur väljare kan göra en anmälan
- att väljaren alltid ska skriva sitt personnummer i anmälan
- att väljaren ska skriva sina kontaktuppgifter i anmälan, så att Valprövningsnämnden kan kontakta väljaren om det behövs.

Särskilda regler för valobservatörer

I Sverige är alla val offentliga. Det betyder att vem som helst kan bevaka röstmottagningen och rösträkningen utan att behöva tillstånd för det.

Både personer i Sverige och från andra länder kan bevaka valen. Dessa personer kallas för valobservatörer.

Valobservatörer bevakar ett val för att se om valreglerna följs.

Det finns idag inga särskilda regler för valobservatörer.
Det vill vi ändra på.

Därför föreslår vi att

- det ska finnas regler för valobservatörer i vallagen.
- Valmyndigheten ska ge valobservatörerna ett särskilt tillstånd att observera svenska val.

Vi föreslår också att valadministrationen måste se till att valobservatörer kan bevaka ett val.

Våra förslag om tillgänglighet

Tillgängligheten är ibland ett problem vid val.
Det betyder att en del väljare har svårt att rösta.

Det kan till exempel vara svårare att rösta för personer som

- har en funktionsnedsättning, till exempel sämre syn
- bor i ett annat land än i Sverige
- sitter i polisarrest eller på ungdomshem.

Sverige har godkänt en konvention som ska se till att personer med funktionsnedsättning ska ha samma förutsättningar att kunna rösta.

En konvention är internationella regler som gäller i de länder som godkänt konventionen.

Det finns också regler i vallagen om tillgängliga vallokaler.

Det betyder att det finns regler som säger att vallokalerna ska vara anpassade för alla väljare, även personer med en funktionsnedsättning.

Med vallokal menar vi en lokal där väljare röstar.

Här kan du läsa om våra olika förslag som handlar om tillgänglighet vid våra val.

Så kan tillgängligheten bli bättre

Vi kan göra tillgängligheten bättre vid val. Det betyder att göra det lättare för personer som har svårt att rösta.

Här kan du läsa om några av våra förslag som handlar om att göra det lättare att kunna rösta.

Det ska bli tydligare regler om tillgänglighet

Vi tycker att reglerna i vallagen som handlar om tillgänglighet ska bli tydligare.

Därför föreslår vi att dessa regler ska gälla för

- vallokalerna
- röstningen
- och informationen om val.

Valmyndigheten ska samla ihop regler och rekommendationer

Varje kommun ansvarar för att valen är tillgängliga. Därför är det viktigt att kommunerna känner till alla regler och rekommendationer.

Idag är reglerna utspridda på många lagar.
Det finns också rekommendationer
från många olika myndigheter.

Det kan göra det svårt för kommunerna
att hitta all information.

Därför föreslår vi att Valmyndigheten
ska samla ihop reglerna och rekommendationerna
på ett ställe.

Ge fler personer rätt till ambulerande röstmottagare

Om en väljare inte kan ta sig till en vallokal
för att rösta,
ska kommunen ordna två personer
som hämtar rösten.
De personerna kallas för ambulerande röstmottagare.

Men alla kan inte be om ambulerande röstmottagare.
Det är bara för personer som är sjuka, gamla eller har en
funktionsnedsättning.

Vi föreslår att fler personer
som inte kan ta sig till en vallokal
ska kunna be om ambulerande röstmottagare.

Det gäller personer som

- sitter i polisarrest
- sitter på särskilt ungdomshem
- sitter på LVM-hem eller annan liknande inrättning.
LVM står för Lagen om Vård av Missbrukare
- personer som får sin post av en lantbrevbärare.

Valmyndigheten ska ge mer information till väljarna

Det är viktigt att väljarna får tillräckligt med information om tillgängligheten inför ett val.

Därför tycker vi att väljarna ska få mer information redan när de får sina röstkort.

Röstkorten är ett slags bevis på att du får rösta. Det visar också i vilken lokal du ska rösta.

Varje väljare får sitt röstkort på posten inför ett val.

Vi föreslår att väljarna ska få information på röstkortet om

- att de kan kontakta kommunen om vallokalernas tillgänglighet.
- när och hur de kan be om en ambulerande röstmottagare.

Vi föreslår också att

- varje kommun ska informera Valmyndigheten var och när väljarna kan rösta.
- att varje kommun ska informera Valmyndigheten om vallokalernas tillgänglighet.
- Valmyndigheten ska publicera informationen på sin hemsida.

Ge mer information till gode män och förvaltare

Personer som är sjuka, gamla eller har en funktionsnedsättning kan få hjälp av en god man eller förvaltare.

En god man och förvaltare kan till exempel hjälpa till med att betala räkningar.

Men om personen i fråga behöver hjälp med att rösta ska den gode mannen eller förvaltaren också se till att personen får hjälp att kunna rösta.

Vi tycker att Valmyndigheten ska informera gode män och förvaltare om deras uppgift vid ett val.

Väljare med synnedsättning

I Sverige ska alla kunna rösta hemligt. Det betyder att du ska kunna rösta utan att någon får reda på vilket parti eller vilken kandidat du har röstat på.

Detta är inte möjligt för personer som är blinda eller har en allvarlig synnedsättning. Det beror på att de behöver hjälp med att markera på valsedeln vilken kandidat de vill rösta på.

Här kan du läsa om våra förslag för att göra det lättare för personer med synnedsättning att kunna rösta.

Ta fram hjälpmedel för väljare med synnedsättning

Vi tycker det är ett stort problem att alla synskadade inte har möjlighet att hålla sin röst hemlig. Därför har vi bett forskningsinstitutet RISE att ta fram förslag på olika hjälpmedel.

RISE har tagit fram tre olika hjälpmedel. Dessa ska hjälpa personer med synnedsättning att rösta utan hjälp från en annan person.

De tre hjälpmedlen är än så länge prototyper. Det betyder att de inte är färdiga än.

Vi vill att synskadade ska kunna använda hjälpmedlen så snart som möjligt.

Därför vill vi att prototyperna utvecklas klart.

Det finns också personer som är synsvaga, vilket betyder att de har sämre syn. Dessa personer behöver oftast inte hjälp av en annan person för att rösta.

Men de kan behöva hjälp av andra hjälpmedel. Till exempel att göra texten på valsedeln större.

Vi föreslår därför att varje kommun ska erbjuda hjälpmedel som

- förstorar texten på valsedeln
- ger bättre belysning när väljarna röstar.

Valsedlar med punktskrift

Sedan 2018 är det tillåtet att väljarna skriver med punktskrift på valsedlarna.

Punktskrift är en särskild typ av skrift som personer med synnedsättning eller som är blinda använder.

Om en väljare som har använt punktskrift röstar i sin vallokal på valdagen finns det risk att röstmottagaren förstår vem det är som röstat. Det tycker vi är ett problem, eftersom väljarens röst då inte är hemlig.

Därför föreslår vi att valsedlar med punktskrift inte ska räknas i vallokalen.

Vi tycker istället att dessa valsedlar ska räknas vid den sista rösträkningen som sker hos länsstyrelserna.

Vi föreslår också att Valmyndigheten ska informera kommunerna och länsstyrelserna om hur de ska hantera valsedlar med punktskrift.

Väljare som bor i ett annat land

Personer som är medborgare i Sverige, men bor i ett annat land kallas för utlandssvenskar. Utlandssvenskar röstar inte i lika ofta som personer som bor i Sverige.

Utlandssvenskar har rätt att rösta i val till riksdagen och val till Europaparlamentet.

Det finns särskilda regler för utlandssvenskars rösträtt. De måste till exempel anmäla vart tionde år att de vill fortsätta rösta i svenska val. Det är Skatteverket som tar emot anmälan.

Det betyder att de fortsätter finnas på listan över alla som har rätt att rösta. En sådan lista kallas för röstlängd.

Utlandssvenskar kan rösta från utlandet även om de inte finns med i röstlängden. Då är rösten både en röst i valet och en anmälan till röstlängden.

Men utlandssvenskar som inte finns med i röstlängden kan inte rösta i Sverige. Det vill vi ändra på.

Vi föreslår att utlandssvenskar som inte finns med i röstlängden ska kunna rösta i Sverige.

Den rösten blir i sådana fall både en röst i valet och en anmälan till röstlängden.

Vi föreslår också att

- Valmyndigheten ska ge mer information till utlandssvenskar om hur de ska rösta
- Skatteverket ska informera utlandssvenskar att de tagit emot deras anmälan till röstlängden
- en anmälan från en utlandssvensk om ny adress i utlandet ska också räknas som en anmälan till röstlängden.

Digitala röstkort

Idag får alla väljare sina röstkort med vanlig post. På röstkortet finns det information om var din vallokal ligger och när den är öppen på valdagen.

Många har idag en digital brevlåda. Det betyder att de kan få sin post digitalt, istället för hem.

Vi föreslår att personer som har en digital brevlåda ska kunna få sitt röstkort digitalt.

Det skulle göra att

- dessa väljare får sina röstkort och information snabbare
- fler utlandssvenskar får sina röstkort, eftersom deras adresser i utlandet ibland är fel.

Våra andra förslag

Rekrytering och utbildning av röstmottagare

Personer som arbetar i vallokalerna vid val kallas för röstmottagare.

Det är viktigt att röstmottagarna kan alla regler som gäller vid ett val.

Det är också viktigt att det finns tillräckligt många röstmottagare som arbetar i varje vallokal.

Det är kommunerna som ansvarar för att det finns tillräckligt många röstmottagare. Kommunerna ansvarar också för att röstmottagarna får utbildning om reglerna vid ett val.

Vår rapport visar att det ibland kan vara svårt att hitta personer som kan vara röstmottagare.

Därför tycker vi att kommunerna ska samarbeta mer med varandra.

Det innebär att de ska lära av varandra hur de hittar personer som kan arbeta som röstmottagare.

Val vid extraordinära händelser

I Sverige är det inte bestämt hur vi ska göra om en extraordinär händelse skulle hända samtidigt som ett val.

Med extraordinär händelse menar vi väldigt allvarliga händelser.

Det kan till exempel vara

- stora olyckor

- extremt väder
- pandemier
- terrorangrepp

Det kan vara svårt för väljare att besöka en vallokal om en extraordinär händelse har hänt.

Många personer kan också välja att inte besöka en vallokal, eftersom det kan innebära en risk.

Därför föreslår vi att regeringen ger ett uppdrag till någon att göra en utredning. Utredningen ska ta reda på vilka regler som behövs om en extraordinär händelse skulle hända när det är val.

När våra förslag ska börja gälla

Vi föreslår att våra förslag ska börja gälla vid EU-valet som är 2024.